

Але на сучасному етапі становлення регіонального управління в Україні, коли ще немає розвинутої сталої його концепції, коли в наукових сферах, політичних і законодавчих колах продовжуються дискусії щодо його змісту, природи та сутності, принципи як основні засади організації і функціонування регіонального управління мають бути нормативно закріплені з метою гарантовано вірного розуміння конституційно-проголошених його засад.

А зважаючи на неоднорідність юридичної природи органів, що входять до системи органів регіонального управління (місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування), доречно буде виділити з принципів регіонального управління:

- принципи, які стосуються діяльності всіх органів регіонального управління (**основні**);
- *та спеціальні принципи, які фіксують організацію і діяльність кожного з них окремо, і не можуть застосовуватись щодо діяльності іншого (спеціальні).*

Отже, в залежності від сфери дії на суспільні відносини принципи регіонального управління можна поділити на основні і спеціальні.

Основні принципи діють на всі сфери регіонального управління, а спеціальні лише на окремі його сфери.

Під основними принципами регіонального управління слід розуміти обумовлені його природою вихідні ідеї, що виражають головне і вирішальне в організації і діяльності органів регіонального управління по рішення питань місцевого значення.

До них можна віднести принципи: захисту прав, свобод і законних інтересів; гласності; законності; поєднання місцевих і державних інтересів; оптимальної децентралізації; принцип оптимальної взаємодії органів регіонального управління (органів місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій).

Під спеціальними принципами регіонального управління розуміють локальні правила організації і функціонування кожного з органів регіонального управління.

Спеціальні принципи зафіксовані в законах України. Так спеціальні принципи регіонального управління, в свою чергу, можна поділити на 2 групи:

І. *Принципи організації та діяльності органів місцевого самоврядування* (це народовладдя; колегіальності; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених законом; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування).

ІІ. *Принципи організації і діяльності органів місцевої державної адміністрації* (це верховенство права; пріоритетності прав людини; відповідальності перед людиною і державою за свою діяльність).

Отже, регіональне управління будується на сукупності принципів як єдиному комплексу засад, що перебувають у взаємодії. Саме тому, не окремі принципи, групи принципів, а їх система є визначальною рисою, оптимального функціонування регіонального управління.

Література

1. Андресюк Б.П. *Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи*. – К., 1997. – С.35-36.
2. Пылин В.В. *Основы и принципы местного самоуправления // Журнал российского права*. – 1999. - №9. – С. 29.
3. *Конституции зарубежных государств: Учебное пособие*. – М.,1996. – С.8.
4. *Федеративный договор: Документы. Комментарии. / Редкол.: Абдулатипов Р.Г. и др.* – М., 1992. – С.23.
5. Смирнов Т.С. *Теоретичні засади місцевого самоврядування в Україні. Дис. ... канд. юрид. наук*. – К., 1998. – С.41.
6. Марчук В.М., Ніколаєва Л.В. *Принципи радянського державного управління*. – К., 1979. –С. 5-7.
7. Кутафин О.Е., Фадеев В.И. *Муниципальное право Российской Федерации: Учебник*. – М., 1997. – С. 91.

В. Тарануха,
*здобувач Національної академії внутрішніх справ
України, м. Київ*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Процесуальною формою удосконалення механізму реалізації звернень громадян як гарантії їх прав і свобод є судовий захист. У більшості цивілізованих країн світу дану функцію виконують також адміністративно – юстиційні органи, які в переважній більшості своїй є судовими за принципами і методами діяльності.

Вперше адміністративно-юстиційні органи були створені у Франції в ході Великої Французької революції як спеціалізовані установи виконавчої влади. У ХІХ ст. в Пруссії та Австрії були сформовані адміністративні суди. У кінці ХІХ ст. в дореволюційній Російській імперії, у склад якої входила і Україна, почали формуватись органи адміністративної юстиції. У радянський період ситуація змінилась. На перший план формально було висунуто представницьку владу, судовій відводилась другорядна роль. Суд констатувався як орган, який повинен здійснювати правозастосовчу діяльність у вузькому розумінні. Тому модель взаємовідносин особистості і влади, що існувала в радянський період, допускала достатньо обмежену (як практично, так і теоретично) можливість судового оспорування публічних актів(1).

У ході судово – правової реформи законом України від 21 червня 2001 року було констатовано створення адміністративних судів, головним завданням яких повинно бути вирішення спорів по скаргах приватних осіб до державних органів, посадових (службових) осіб чи осіб, що виконують функції, пов'язані із здійсненням державно – владних повноважень (2).

Більшість науковців, які досліджують питання адміністративного судочинства, визначають його як певну сукупність послідовно здійснюваних процесуальних дій по розгляду адміністративним судом судових справ, що виникають із публічно – правових відносин між громадянином, юридичними особами, з однієї сторони, та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, посадовими чи службовими особами підприємств, установ, організацій та їх об'єднань незалежно від форми власності, а також керівних органів і керівників об'єднань громадян, які виконують організаційно – розпорядчі та адміністративно-господарські обов'язки – з іншої. Критерієм віднесення справи до адміністративного провадження є правове положення відповідача як державного органу і публічний характер оспоруваних актів(3).

Адміністративне судочинство повинно базуватись на основних засадах правосуддя, закріплених Конституцією України (4), а також принципах, що враховують галузеву специфіку. Перш за все адміністративне судочинство повинно здійснюватись, базуючись на принципах верховенства права та законності, тобто вирішення справи на підставі Конституції України (при тому з врахуванням гарантованості звернення до адміністративного суду безпосередньо на підставі норм Конституції України), законів України та інших нормативно – правових актів України, а також чинних міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (5).

Адміністративне судочинство у спорах, що впливають із публічно – правових відносин, повинно здійснюватись виключно адміністративним судом. Законом України “Про судоустрій України” від 7 лютого 2002р. (ст. 19) адміністративний суд визначається як спеціалізований, завданням якого є розгляд адміністративних справ, пов'язаних з правовідносинами у сфері державного управління та місцевого самоврядування (справи адміністративної юрисдикції). Система адміністративних судів включатиме місцеві адміністративні суди, апеляційні адміністративні суди, Вищий адміністративний суд України та Судову палату в адміністративних справах Верховного Суду України. У перехідних положеннях Закону України “Про судоустрій України” зазначається, що формування системи адміністративних судів здійснюватиметься протягом трьох років.

Неоднозначно в наукових дослідженнях останніх років вирішується питання про компетенцію адміністративного суду, тобто розгляд яких справ повинен здійснювати цей орган. Автори проекту адміністративного процесуального кодексу відносять достатньо широкий перелік публічно – правових спорів до його повноважень, вилучаючи провадження в справах про адміністративні правопорушення. Таким чином, вони відносять до сфери розгляду адміністративних судів наступні спори:

1. спори, пов'язані з оскарженням у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових чи службових осіб;
2. надання дозволу на здійснення адміністративних дій у передбачених законом випадках;
3. звернень у випадках, передбачених законами України про вибори та референдуми;
4. звернень на дії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, пов'язаних з порушенням ними підстав, меж повноважень та у спосіб, встановлений Конституцією України;
5. звернень у спорах про надання притулку;
6. звернень у спорах про надання послуг дипломатичними і консульськими представництвами України за кордоном;
7. звернень у спорах, що виникають під час проходження державної служби;
8. звернень у спорах, що виникають із питань соціального забезпечення громадян;
9. звернень у спорах, що виникають із питань освіти населення;
10. звернень про дострокове припинення повноважень народного депутата України, депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим у разі невиконання ними вимог щодо несумісності депутатської діяльності з іншими видами діяльності;
11. розгляду справ про припинення повноважень члена Кабінету Міністрів України, члена Ради міністрів Автономної Республіки Крим, керівника міністерства, іншого центрального чи місцевого органу виконавчої влади у випадку невиконання ними вимог щодо несумісності службової діяльності з іншими видами діяльності;
12. оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні;
13. звернень про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану;
14. звернень про заяви на рішення, прийняті щодо релігійних організацій;
15. звернень про відповідність Конституції України та законам України нормативно – правових актів Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади;
16. звернень про невідповідність Конституції України чи законам України рішень органів місцевого самоврядування;
17. розгляду спорів про розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
18. розгляду інших справ про вирішення публічно – правових спорів, а також звернення у спорах, що виникають з адміністративних договорів (6).

Як бачимо, автори проекту в першу чергу виділили “класичні” повноваження адміністративного суду, зокрема розгляд спорів, пов'язаних з оскарженням у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, посадових чи службових осіб, а також із порушенням ними підстав, меж повноважень, встановлених законодавством. Поряд із цими нормами авторами пропонується ряд нових, які не характерні як для українського законодавства, так і для схеми зарубіжних країн, зокрема звернення з позовом про встановлення відповідності нормативно – правових актів органів виконавчої влади Конституції України та законам України, у зв'язку з яким адміністративний суд наділяється правом ухвалювати рішення щодо:

- конституційності чи законності нормативно – правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади;
- конституційності чи законності нормативно – правових актів органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим;
- конституційності чи законності нормативно – правових актів органів місцевого самоврядування (7).

Застосування терміну “конституційність” є неадекватним для виконання даної функції адміністративного суду, адже перевірка конституційності є виключною компетенцією Конституційного суду України, а от термін “законність” цілком відповідає специфіці адміністративного судочинства.

Виправданим є віднесення авторами проекту до компетенції адміністративних судів справ, так званого, окремого провадження, зокрема оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні та звернень про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану. Але виникає питання, чому інші справи окремого провадження не віднесені до компетенції адміністративних судів, адже, наприклад, адміністративно-процесуальне законодавство Франції передбачає розгляд справ, які не породжують прямих наслідків в адміністративному судочинстві, але сприяють прийняттю рішень суддею у цивільних чи кримінальних справах (8).

Крім того автори проекту не включили в перелік повноважень розгляд справ про стягнення з громадян недоїмки по податках, самооподаткування сільського населення і державному обов'язковому страхуванню, які є чітко публічно – правовими і повинні вирішуватись не в цивільно-процесуальному провадженні, а в адміністративному при умові, що не буде створена окрема система фінансових судів, які діють, наприклад, у Німеччині (9).

Отже, запровадження адміністративної юстиції є важливою формою удосконалення механізму реалізації права на звернення громадян України та їх захисту від зловживань посадових (службових) осіб державного управління.

Література

1. Димов Г.В. *Проблеми создания системы административной юстиции в России (в свете зарубежного опыта)* // Государство и право.- 2001.- №5.-С.31.
2. Про внесення змін до Закону України “Про судоустрій України”: Закон України від 21 червня 2001р.
3. Димов Г.В. *Вказана стаття*.- С.33.
4. Конституція України.- ст.8.; 129.
5. Конституція України.- ст.ст.8-9.
6. Адміністративний процесуальний кодекс України (проект)// Додаток до журналу “Вісник Верховного суду України.- 2001.- №5.- ст.20. -С.15-16.
7. Там само.- гл. 35. - С.116-120.
8. Ведель Ж. *Административное право Франции*.- Москва: Прогресс, 1973.- С.85-89.
9. Шишкін В. *Организаційна структура судової системи Німеччини* // Право України.- 1996.- № 1.- С.47-50.